Dans, dans, anders zijn we verloren

Persis Bekkering

Mensen hebben altijd gedanst, voor zover we kunnen vaststellen. Grottekeningen uit de prehistorie beelden mensen al dansend af, nooit individueel, maar altijd gezamenlijk, in een cirkel of in een rij. Dansend op ritme en muziek kunnen mensen in een spirituele, zelfs transcendente toestand raken, ze verliezen hun individualiteit en worden deel van een groter geheel. Dans is over de hele wereld en in alle culturen een vast onderdeel van rituelen.

Het dansende lichaam heeft dan ook een unieke kracht. Wie danst is vrij, en ontsnapt voor even aan structuren van controle over het lichaam, zoals dat van de staat, familie of politie. Dans is een manier om jezelf te kunnen zijn, of juist te spelen met identiteit, je verbonden te voelen met anderen en in donkere tijden toch plezier te maken. Misschien is dat waarom nieuwe, invloedrijke dansvormen vaak in onderdrukte gemeenschappen hun oorsprong vinden. Zo is vogue ontwikkeld door trans en queer mensen van kleur in New York, en ontstond pantsula in Zwarte townships in Zuid-Afrika in de jaren vijftig, als reactie op gewelddadige landonteigeningen. Dansende gemeenschappen worden vaak gevreesd door de zittende macht. Een van de eerste maatregelen van de huidige president Giorgia Meloni van Italië was het verbieden van raves, spontane feesten waar grote groepen mensen dansen op elektronische muziek.

Chapters of Celebration, een voorstelling voor zes performers, zes choreografen en zeven muzikanten, is een ode aan deze kracht van dans, en een viering van de dansende gemeenschap door de eeuwen heen. De voorstelling wil benadrukken dat juist nu, in een tijd die zoveel reden geeft tot zorgen, het belangrijk is om te blijven dansen, omdat dans een machtig instrument kan zijn voor verzet en sociale transformatie. In zekere zin is de voorstelling al het resultaat van een transformatie, want de performers hebben allen een andere achtergrond.

Ieder 'chapter' is een voorstel van een andere choreograaf om deze bijzondere verscheidenheid te verzoenen en te transformeren tot een collectief. Ook de zes betrokken choreografen, Toni Jodar, Lasseindra Ninja, Cherish Menzo, Jeremy Nedd, Michele Rizzo en Iker Karrera, werken ieder vanuit hun eigen praktijk, gevormd door dansculturen als vogue, pantsula, Spaanse traditionele dans of techno. Deze stijlen duiken soms als blauwdrukken op in hun choreografieën.

Bailar o danzar?

Regisseur Benjamin Abel Meirhaeghe is met het uiteenlopende materiaal aan de slag gegaan en heeft er in samenwerking met de dansers een meeslepend, energiek geheel van gemaakt, een fascinerende opeenvolging van culturen, tijden, en stijlen. Voor Meirhaeghe is het theater de uitgelezen plek waar verleden, heden en toekomst samenkomen. Hij ziet Chapters of Celebration dan ook als een 'feestmuseum', waarin oeroude danspassen zomaar kunnen overvloeien in pompende clubdans of hofballet. Geschiedenis is hier geen onverbiddelijke tijdlijn, maar een open ruimte, een arena waar we allen deel van uitmaken, en dat we levend houden via het lichaam en muziek. In deze arena speelt ook beeldende kunst een rol: zo is de scenografie van Pieter Chanterie, een kunstschilder die normaal gezien miniaturen schildert, maar voor Chapters groter uitpakt.

De chapters worden onderbroken door intense solo's van de performers, die daarmee iets van hun eigen (dans)geschiedenis en eigenheid tonen. Deze scènes creëren een intrigerende frictie met de collectiviteit die het uitgangspunt van de voorstelling is. In de solo kan de performer zich pas écht vrij uitdrukken, terwijl deze zich voor de ensembles moet aanpassen aan het geheel en aan de droom van de choreograaf. Is het individu dan toch belangrijker dan het collectief?

In het Spaans zijn er twee woorden voor het werkwoord 'dansen': 'bailar', dat vrij dansen betekent zoals je in de woonkamer danst, en 'danzar', dat eerder gebruikt wordt voor dansen in een artistieke context, waar de bewegingen vooraf bedacht zijn en het resultaat van training. Tijdens de repetities ervoeren de dansers een tegenstelling tussen bailar en danzar, want met Chapters of Celebration willen ze iets uitdrukken over 'bailar', maar om dat te kunnen doen moeten ze 'danzar'. Kunnen de twee met elkaar verzoend worden? In hun monoloog suggereert performer Alphonse Eklou Uwantege dat het er uiteindelijk om gaat het lichaam te laten spreken. In dat licht is de tel kwijt raken ook dans; net daarin ontstaat de schoonheid van deze voorstelling.

Waanzin

De muziek is het kloppend hart van Chapters of Celebration. Op uitnodiging van Europalia Festival en deSingel heeft componist Wouter Deltour zich laten inspireren door een van de oudst bewaarde en populairste muzikale motieven uit de Westerse muziek, La Folía, dansmuziek afkomstig van het Iberisch schiereiland (Spanje en Portugal). Door de eeuwen heen hebben minstens 150 componisten een eigen versie van La Folía gemaakt, waaronder Bach, Vivaldi en Rachmaninov; La Folía pulseert zo door bijna de hele klassieke muziekgeschiedenis heen. Deltour put vrijelijk uit dat corpus: hij arrangeerde enkele van die composities voor de musici van B'Rock Orchestra tot een vloeiend geheel, en voegt daar eigen materiaal aan toe – hier een jazzy fragment, daar een beat – zonder de harmonie van de originele Folies d'Espagne uit het oog te verliezen. In het orkest komt het idee van de geschiedenis als arena ook tot uiting. Zo spelen de strijkers op instrumenten uit de historische uitvoeringspraktijk, maar speelt er ook een elektronische basgitarist mee.

Hoe de eerste La Folía heeft geklonken in de vijftiende eeuw weten we niet precies, er zijn geen notaties van overgeleverd. Het ging er in elk geval wild aan toe. La Folía was de energieke, luide muziek van volksfeesten.

Verkleed als vrouwen klommen jongemannen op de schouders van straatportiers, en begeleid door tamboerijnen dansten ze net zo lang in het rond tot de roes ze tot waanzin dreef. Vandaar de naam van de dans, die 'gekte' of 'leeghoofdigheid' betekent. De folie transformeerde in de eeuw daarna van een opzwepende volksdans tot een meer ingehouden, ietwat melancholische Barokdans in driekwartsmaat, waarin de gitaar niet weg te denken was.

Deltour en Meirhaeghe – die elkaar eerder vonden als creatieve partners in de voorstelling Madrigals – herkennen in dit tijdloze muzikale materiaal de kern van wat ze willen uitdrukken: opzwepende muziek die mensen doet versmelten tot een groter geheel, een archeologisch spoor van de (premoderne) waardering voor wildheid, muziek, transformatie en samenzijn. Zo klinken in Chapters of Celebration rituele echo's van uitbundigheid uit alle tijden, die ons wellicht verleiden om mee te doen, en nooit te vergeten te blijven dansen.